

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:
Nelson DeMille
THE QUEST

Copyright © 2013 by Nelson DeMille

This edition published by arrangement with Center Street, New York, New York, USA. All rights reserved.

Translation Copyright © 2015 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-01297-2

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

TRAGOM SVETOG GRALA

NELSON DE MIL

Preveo Vladimir D. Nikolić

Izdavaštvo
vulkan

Beograd, 2015.

*Mojim troma kreativnim genijima –
Loren, Aleksu i Džejsu*

BELEŠKA AUTORA

Prethodna verzija ove knjige objavljena je pre skoro četrdeset godina, a kad sam napisao *Tragom Svetog grala*, istorijski događaji u ovoj knjizi – etiopska revolucija i građanski rat – bili su skorašnja istorija. Stari car Hajle Selasije, poznat kao Lav Judejski, svrgnut je s prestola i umro u zatočeništvu, a Etiopija je utonula u haos.

Kao studenta istorije i političkih nauka, i zaluđenika za vesti, Etiopija me je zanimala kao prastara, izolovana, maltene biblijska civilizacija koja je krvavo uvučena u XX stoleće. Takođe, sudeći po porodičnoj istoriji, neki od mojih italijanskih predaka borili su se u italijanskoj vojsci kada je Italija 1895. godine izvršila invaziju na Etiopiju, i ponovo kada ju je Musolini napao 1936. godine. Stoga, ta porodična istorija podstakla je moje zanimanje za ovu zemlju, a ja sam pomislio da bi roman čija se radnja odvija u pozadini tri hiljade godina stare kraljevske dinastije, koja se bliži kraju pod rukama marksističkih revolucionara, činio veličanstvenu epsku priču, sličnu *Doktoru Živagu*, romanu koji sam nedavno pročitao. Sad, četrdeset godina kasnije, shvatam da je ta pripovest o ratu, ljubavi i gubitku bezvremena.

Pri pisanju romana uvek postoje izvesne literarne slobode, ali istorijski događaji u ovoj priči zbilja su se odigrali – ili su se, makar, dogodili, bar prema medijima tog doba, čije mi je izveštavanje predstavljalo glavni izvor informacija dok sam pisao *Tragom Svetog grala*. Dozvolio sam sebi izvesne slobode sa terenom i geografijom radi postizanja dramskog efekta, ali zemlja koju sam opisao bila je 1975. godine umnogome i dalje neistražena i opasna – savršeno okruženje za pustolovinu u srcu tame.

PRVI DEO

ETIOPIJA, SEPTEMBAR 1974.

„Šta je to?

Prikaza pehara koja dolazi i odlazi?“

„Ne, monaše! Kakva prikaza?“

odgovori Parsifal.

„Pehar, sâm pehar, iz koga je naš Gospod
pio na poslednjoj tužnoj večeri sa svojimima.

To je, iz blagoslovene zemlje Aromatske...

Josif iz Arimateje doneo u Glastonberi...

i tamo je neko vreme ostao;

a ukoliko bi neki čovek

mogao da ga dodirne ili vidi,

smesta bi se iscelio,

snagom vere, od svih bolesti.

Ali onda su vremena

postala toliko zla da se sveti pehar

vazneo na nebo i nestao.“

– LORD ALFRED TENISON,
Sveti gral

I Vremešni italijanski sveštenik čučnuo je u ćošak svoje ćelije i pokrio se slamaricom. Napolju, fijukave artiljerijske granate eksplodirale su po mekanoj afričkoj zemlji, a šrapneli su tukli po kamenim zidovima njegovog zatvora. S vremena na vreme granata bi se rasprsla u vazduhu, a usijane metalne krhotine probušile bi zarđali metalni krov.

Stari sveštenik se sklupčao i privukao bliže sebi jednu tanku slamaricu. Eksplozije su naprasno prestale. Starac se opustio. Doviknuo je svojim tamničarima na italijanskom: „Zašto nas bombarduju? Ko to radi?“

Ali nije dobio nikakav odgovor. Stariji Etiopljani, oni koji su govorili italijanski, tokom godina su postepeno nestali, a on je kroz kamene zidove čuo sve manje i manje svog maternjeg jezika. Zapravo, shvatio je da već bezmalo pet godina nije čuo ni reč italijanskog. Povikao je na amharskom, a zatim na tigrinji. „Šta je to? Šta se dešava?“ No, nije bilo odgovora. Nikad mu nisu odgovarali. Za njih je on bio mrtviji od tela koja su trulela po dvorištu. Kada četrdeset godina postavljate pitanja, a niko vam ne odgovara, to može da znači samo da ste mrtvi. No, znao je da se ne usuđuju da mu odgovore. Jedan mu je odgovorio, nekad davno, kada je prvi put ušao u tu ćeliju. Da li je od tada prošlo četrdeset godina? Možda manje. Godine je bilo teško pratiti. Nije mogao čak ni da se seti čoveka koji mu je odgovorio, izuzev lobanje. Tamničari su mu dali lobanju čoveka koji je odgovorio. Lobanja mu je služila kao čaša. Setio bi se tog čoveka i njegove ljubaznosti svaki put kada bi pio. A tamničari su se sećali kada bi mu punili čašu; setili bi se da ne smeju da razgovaraju s njim. Ali on im je svejedno postavljao pitanja. Opet je povikao. „Zašto se ratuje? Hoćete li da me oslobodite?“

Zagledao se u železna vrata na udaljenom zidu. Zatvorila su se za mladićem 1936. godine, kada je Etiopija bila italijanska kolonija, i od tada se nijednom nisu otvorila. Koristio se samo mali otvor u dnu železnih vrata. Kroz taj mali portal jedanput dnevno ulazila je hrana, a izlazio njegov izmet. Prozorčić, ne veći od velike knjige – zapravo samo nedostajući kamen – iznad nivoa očiju, propuštao je svetlost, zvukove i vazduh.

Njegov jedini imetak u ćeliji, ne računajući dronjavu šamu, behu lavor za pranje, tupe makaze, koje je koristio da seče kosu i nokte, i Biblija koju su mu dopustili da zadrži kada su ga utamničili. Da mu nije bilo Biblije, znao je da bi odavno poludeo. Pročitao je svetu knjigu možda stotinu, dve stotine puta, i premda mu je vid oslabio, napamet je znao svaku reč. Stari i Novi zavet pružali su mu utehu i bekstvo, čuvali njegov um od odumiranja, krepili mu dušu.

Starac je pomislio na mladića koji je 1936. prošao kroz metalna vrata. Znao je svaki detalj mladićevog lica i svaki pokret njegovog tela. Noću je pričao s tim mladićem i pitao ga mnogo toga o rodnoj Siciliji. Toliko dobro je poznao mladića da je čak znao šta mu se motalo po glavi, kako se osećao, gde je išao u školu i selo iz koga je poticao i koliko mu je otac bio star. Taj mladić nikad nije ostario, dabome, a priče su mu uvek bile iste. No, njegovo lice bilo je jedino koje je starac znao dovoljno dobro da ga se seća. Poslednji put je video to mlado lice u ogledalu pre skoro četrdeset godina i od tada nikad više, izuzev u mašti. Zaplakao je.

Starac je obrisao suze štrokavom urođeničkom šamom, naslonio se leđima na zid i duboko uzdahnuo. Misli su mu se na kraju vratile u sadašnjost.

Ratovi su splašnjavali i tekli oko njegovog malog zatvora, a on je zamišljao da se svet znatno promenio za vreme njegovog odsustva. Tamničari bi ostarili i umrli. Mladi vojnici starili su dok su tokom godina paradirali po dvorištu nevelike tvrđave. Kada je bio mlađi, bio je sposoban da mnogo duže visi sa okvira prozora. Ali sada više nije mogao da sakupi snagu da se podigne duže od nekoliko minuta dnevno.

Granatiranje je otkačilo mnoštvo misli u njegovom umu. Znao je da se njegovo utamničenje bliži kraju; ako ga eksplozije ne ubiju, onda će to učiniti čuvari, jer je znao da imaju naređenja da ga umore ukoliko više ne budu mogli da nastave da garantuju njegovo utamničenje na ovom mestu. A sada je mogao da čuje zvukove vojnika iz garnizona u bekstvu. A tamničari će uskoro otvoriti ta nikad pre otvarana vrata i izvršiti svoju dužnost. Ali on im ništa nije zamerao. To su bila naređenja, a on im je opraštao. Međutim, nije bilo bitno da li će ga ubiti oni ili eksplozije. Telo

Tragom Svetog grala

ga je ionako izdavalo. Umirao je. U zemlji je vladala glad, a hrana je duže od godinu dana bila loša. U plućima mu je grgotalo kada bi se nakašljao. Smrt je bila tu. Unutar njegove ćelije i izvan nje.

Starčeva najveća žalost beše to što će umreti u neznanju – jer je, kao posledica četrdeset godina tamnovanja u tami, o svom svetu znao manje od prostog seljaka. Nije žalio zbog umiranja – to ga nije naročito mnogo užasavalo – ali pomisao na umiranje bez znanja o tome šta se desilo sa svetom u njegovom odsustvu predstavljala je neobično tužan kraj. S druge strane, njegov poziv nije bio od ovoga sveta, već sledećeg, i ne bi trebalo da predstavlja nikakvu razliku šta se u međuvremenu desilo sa svetom. Ipak, bilo bi lepo znati makar ponešto o ljudskim poslovima. Nije mogao a da se ne zapita šta se desilo sa njegovim prijateljima, porodicom, svet-skim liderima iz njegovog vremena.

Čvršće je obmotao šamu oko sebe. Sunčeva svetlost čilela je s njegovog prozora, a prohladni vazduh zaduvalo je sa gora. Malecni gušter, repa delimično odsečenog komadom šrapnela, trapavo se popeo uza zid kraj njegove glave. Napolju, u tišini, čuo je kako vojnici pričaju na amharskom o tome ko će morati da ga ubije ukoliko to postane nužno.

Poput toliko mnogo drugih utamničanih i na smrt osuđenih ljudi, poput svetaca mučenika, ono što mu je pomagalo da izdrži teška iskušenja bilo je isto ono što ga je na prvom mestu i osudilo na smrt. A njega je na smrt osudilo znanje o jednoj tajni. A ta tajna pružala mu je utehu i pomagala mu da izdrži, i on bi drage volje trampio dodatnih četrdeset godina svog života, kad bi ih imao, za još jedan pogled na ono što je video. Takva je bila njegova vera. Godine provedene u zatvoru su ga rastužile, jer je tu zato što svet još nije saznao tu tajnu. Jer da svet zna, više ne bi bilo razloga za njegovo usamljeno zatočeništvo.

Često bi poželeo da su ga tada ubili i pošteđeli ga ove četrdeset godina duge žive smrti. Ali on je bio sveštenik, a oni koji su ga uhvatili, monasi, i oni koji su ga utamničili, carevi vojnici, bili su koptski hrišćani, i zato su mu pošteđeli život. Međutim, monasi su upozorili vojnike da nikad ne razgovaraju sa sveštenikom, iz bilo kog razloga, ili će ih snaći smrt. Monasi su takođe kazali vojnicima da imaju dopuštenje da ga ubiju ukoliko se njegovo ćutanje i utamničenje ne mogu sprovesti. A sada, pomislio je, taj dan je svakako došao. A on ga je dočekao s dobrodošlicom. Uskoro će biti s Tvorcem.

Iznenada, artiljerijska vatra je iznova započela. Čuo je njene udarce i tresku dok je obilazila oko zidina malog utvrđenja. Artiljerijski izviđač naposletku je obavio korekcije i granate su počele preciznije da padaju

unutar zidina tvrđave. Zvuci sekundarnih eksplozija – nagomilanog benzina i municije – ugušili su zvuke artiljerijske vatre. Stari sveštenik čuo je kako ljudi vrište od bola s druge strane prozora. Obliznja eksplozija uzdrimala je majušnu ćeliju, a gušter je izgubio oslonac i pao pored njega. Zaglušujuće eksplozije umrtvile su mu um i pomračile svesnost, izuzev svesti o gušteru. Gmizavac je pokušavao da koordinira svoje delimično presečene polovine, bacajući se na podu od blata, a svešteniku je bilo žao stvorenja. Palo mu je na pamet da bi vojnici mogli da napuste garnizon i ostave ga da umre od gladi i žeđi.

Udarni talas podigao je deo zarđalog metala sa krova i oduvao ga u ljubičasti sumrak. Komad šrapnela ga je pronašao i vrelo ošamario po obrazu, od čega je jeknuo od bola. Starac je čuo uzbuđene povike s druge strane železnih vrata. Vrata su se bezmalo neprimetno pomerila. Starac je zurio u njih. Ponovo su se pokrenula. Čuo je njihovu zarđalu tvrdoglavost uprkos urlanju ognjenog pakla napolju. Međutim, četrdeset godina je dug period i vrata nisu poklekle. Usledilo je još povika, a zatim tišina. Polako, otvor u dnu nepopustljivih ćelijskih vrata se otvorio. Dolazili su po njega. Prigrlio je Bibliju na grudi.

Krakati mršavi Etiopljanin provukao se kroz otvor i skliznuo na blatnjavi pod, a starac se setio guštera. Etiopljanin se osovio na noge, pogledao u njega, a zatim iz pojasa isukao zakrivljeni mač. U polutami, stari sveštenik mogao je da vidi njegove fine crte lica. Čovek je nesumnjivo bio Amhara, hamitskog porekla. Krivi nos i visoke jagodice činili su da izgleda skoro semitski, ali su ga ravna crna kosa i tamnosiva koža odavali kao potomka Hamovog. Sa sabljom u ruci i šamom, izgledao je maltene biblijski, a stari sveštenik je pomislio da je to upravo onako kako i treba da bude, premda nije mogao reći zašto.

Stari sveštenik je ustao, držeći Bibliju, a kolena su mu toliko klecala da je jedva mogao da stoji. Usta su mu, primetio je, sada bila potpuno suva. Iznenadio je Etiopljanina kada je hotimično pošao preko nevelike ćelije ka njemu. Bolje je umreti brzo i umreti dobro. Jurnjava po ćeliji sa podignutim rukama u odbrani od sablje bila bi groteskna.

Etiopljanin je oklevao, ne želeći da obavi svoju dužnost i pitajući se može li možda da je zaobiđe. Ali nakon što je izvukao najkraću slamku, postao je dželat. Šta mu je činiti? Stari sveštenik je kleknuo i prekrstio se. Etiopljanin, hrišćanin drevne Koptske crkve, počeo da se tresu. Progovorio je na lošem italijanskom. „Oče, oprostite mi.“

„Da“, rekao je stari sveštenik i pomolio se za obojicu na skoro zaboravljenom latinskom. Oči su mu zasuzile kad je poljubio Bibliju.

Tragom Svetog grala

Pucanj je odjeknuo i zaglušio sve tiše zvuke artiljerije napolju, a on je čuo povik. Još jedan pucanj, a zatim zvuci automatske puščane paljbe.

Vojnik reče na italijanskom: „Gale* su ovde.“

Zvuči uplašeno, pomislio je starac, a bogami i treba da bude. Sveštenik se setio plemena Gala, nemilosrdnog kao drevni Huni. Sakatili su zatvo-renike pre nego što ih ubiju.

Sveštenik je pogledao u vojnika sa sabljom i spazio da ovaj drhti od straha. Povikao mu je: „Učini to!“

Međutim, vojnik je ispustio sablju, a potom izvukao prastari pištolj iz kaiša i ustuknuo ka vratima, osluškujući zvuke napolju.

Vojnik deluje neodlučno, pomislio je sveštenik, rastrzano između ostanka u relativnoj bezbednosti ćelije i odlaska svojim saborcima, da se sretne sa Galama, koji su već bili unutar utvrđenja. Takođe se lomio da li da ubije starog sveštenika ili da ga ostavi u životu, što ga je moglo koštati života ukoliko njegov komandant otkrije šta je uradio – ili nije uradio.

Stari sveštenik odlučio je da odabere brzu i milosrdnu smrt od ruku tog vojnika; Gale neće biti ni brze ni milosrdne. Ustao je i kazao mu na amharskom: „Učini to. Brzo.“ Pokazao je na svoje srce.

Vojnik je stajao, ukipljen, ali je onda podigao pištolj. Ruka mu se toliko tresla da je metak, kada je opalio, odleteo uvis i odbio se od kamena iza starčeve glave.

Stari sveštenik je dovoljno propatio i obuzelo ga je neobično osećanje gneva. Eto ga tu, nakon skoro četrdeset samotnih godina provedenih u tamnici, a sve što želi u zadnjim trenucima života jeste da umre brzo i hrabro, ne gubeći veru, kao što se mnogima desilo u tim poslednjim trenucima. No, dobronamerni i nesposobni dželat mu je produžio agoniju, a sveštenik je osetio kako njegova vera posrće. Vrisnuo je: „Učini to!“

Pogledao je u cev pištolja i video kako bljuje još jedan oganj ka njemu. Pomislio je na predmet koji ga je osudio na smrt. A vizija tog predmeta bleštala je poput plamena iz pištolja, sva zlatna i zaslepljujuća – blistava poput sunca. Onda je sve utonulo u tamu.

Probudio se, božjim čudom i dalje živ. Krov je najvećim delom nestao, a on je mogao da vidi treperenje zvezda na nebeskom svodu. Plavičasti mesec bacao je senke po podu posutom krhotinama drveta i kamena. Sve je bilo neprirodno tiho. Čak su i insekti napustili tvrđavu.

* Gala je stari naziv za narod Oromo u Etiopiji. (Prim. kor.)

Osvrnuo se i naslepo pipao oko sebe tražeći Bibliju, ali nije mogao da je pronađe u kršu. Pomislio je da ju je možda vojnik uzeo.

Starac je počeo da puze ka vratima, a zatim se pažljivo provukao kroz otvor. Vojnik je ležao nag ispred vrata, a sveštenik je video da su mu genitalije odsečene. Skidanje, sakaćenje; to je bilo obeležje plemena Gala. Možda su još uvek negde u blizini.

Starac se nesigurno osovio na noge. U dvorištu su gola tela ležala na plavoj mesečini. Utroba mu je gorela, ali se osećao dobro. Bilo je teško osećati se ikako drugačije nego dobro, hodajući sada pod nebom i prelazeći više od pet koraka u bilo kom pravcu.

Prohladni lahor uskovitlao je oblačice prašine, a on je osetio miris spržene zemlje i smrti svuda oko sebe. Oštećene betonske zgrade beličasto su se presijavale na mesečini, nalik slomljenim zubima. Zadrhtao je i uvukao ruke u šamu. Telo mu je bilo hladno i lepljivo. Postao je svestan da mu je šama prekrivena skorelom krvlju i da mu se lepi za kožu, i usporio je korak da ne bi otvorio ranu.

Prošlo je četrdeset godina, ali sećao se puta i pošao prema glavnoj kapiji. Vratnice su bile otvorene. Prošao je kroz kapiju, kao što je činio u snovima pet hiljada puta, i bio je slobodan.

2 Džip se polako truckao po neravnom drumu, a prednja svetla pronalazila su put između gustog rastinja prašume. U daljini, artiljerija je tutnjala i osvetljavala crno nebo, nalik sevanju dalekih munja.

Frenk Persel čvršće stegnu volan i pomno se zagleda u izobličene senke čvornovatog drveća i izuvijanih puzavica. Legao je na kočnicu, a potom isključio farove i motor koji se zatresao u leru. Henri Merkado, na suvozačkom sedištu, upitao je: „Šta je bilo?“

Persel podiže ruku, zahtevajući tišinu.

Merkado se nervozno zapiljio u gustu džunglu. Činilo mu se kao da se svaka senka pomera. Iskrenuo je srebrnokosu glavu u stranu i oslušnuo, a zatim krajičkom oka pogledao u tminu, ali nije ništa video.

Iz otvorenog stražnjeg dela vozila, sa poda, među zalihama i fotografskom opremom, začu se tihi ženski glas. „Da li je sve u redu?“

Merkado se okrenu na sedištu. „Da, sve je OK.“

„Onda, zašto smo stali?“

„Dobro pitanje.“ Prošaputao je: „Zašto smo stali, Frenk?“

Persel mu nije odgovorio. Uključio je motor i ubacio menjač u brzinu. Pogon na četiri točka zario se u drum, a oni su suknuli napred. Ubrzao je,

Tragom Svetog grala

a džip je počeo jače da se trucka. Merkado se uhvatio za sedište. Vivijan je na zadnjem sedištu ispružila vitko telo i pridigla se u sedeći položaj, hvatajući se za bilo šta što je mogla da nađe u mraku.

Nastavili su da se voze nekoliko minuta. Odjednom, Persel oštro cinnu volan udesno, a džip se probi kroz visoko šipražje i izbi na čistinu.

Vivijan reče: „Šta to radiš kog đavola? Frenk?“

Nasred proplanka, belo se blistajući na punom mesecu, videle su se ruine italijanske mineralne banje. Čudnovato i nesvakidašnje zaveštanje iz vremena italijanske okupacije, banja je bila sagrađena u starom rimskom stilu i stajala je, raspadajući se, kao nekakvo Cezarevo kupatilo u nekom drugom vremenu i prostoru.

Persel je usmerio džip prema najvećem zdanju i ubrzao. Omalterisana struktura postajala je sve veća dok je vozilo poskakivalo po livadi visoke trave.

Džip je stigao do širokih prednjih stepenica građevine, vučni pogon je našao oslonac, a vozilo je počelo da se uspinje. Projezdio je između dva kanelirana stuba, prešao preko glatkog kamenog portika i prošao kroz prednji ulaz, zaustavivši se u središtu glavnog predvorja onoga što je nekad bilo hotelski deo banje. Persel je isključio motor i svetla. Noćna stvorenja su se utišala, a zatim ponovo počela da prave nerazumnu i kakofoničnu larmu.

Mesec je sijao plavičastobelo kroz uništenu zasvođenu tavanicu i obasjavao pseudorimsku odaju eteričnim sjajem. Ogromne freske, koje su se ljuštile, predstavljale su klasiče scene kupanja i ukrašavale svaki zid. Persel je obrisao lice znojavim dlanom.

Merkado je došao do daha. „Zašto si to uradio?“

Persel slegnu ramenima.

Vivijan je povratila pribranost i podrugljivo se nasmejala iz stražnjeg dela džipa. „Mislim da je naša junačina upravo izgubila živce u mračnoj džungli.“ Naglasak joj je uglavnom bio britanski, sa primesama egzotičnih dijalekata. Merkado mu je rekao da je njen maternji jezik nepoznat, a poreklo u jednakoj meri tajnovito, premda je posedovala švajcarski pasoš s prezimenom Smit. „Tajanstvena žena“, rekao je Perselu, koji mu je odgovorio: „Sve su žene tajanstvene.“

Merkado je iskočio iz džipa i protegao udove. „Izašli smo iz džungle, ali ne iz šume.“ Merkadov glas je imao onaj neobični srednjoatlantski naglasak, svojstven ljudima koji su ceo život putovali između Britanskih ostrva i Severne Amerike. Majka mu je bila Engleskinja, a otac Španac – otuda prezime – premda je najveći deo mladosti proveo po internatima u Švajcarskoj i tečno je govorio francuski, nemački i italijanski.

Frenk Persel je šakom zaklonio cigaretu i zapalio je. Na svetlosti šibice, izgledao je starije od svojih trideset i kusur godina. Sitne bore vijugale su mu oko usta i braonkastocrnih očiju. Čupava crna kosa bila mu je prošarana sedim vlasima, i delovao je umorno. Zavalio se u naslon sedišta i otpuhnuo duvanski dim. „Kakvo je ovo mesto, tačno?“

Merkado se šetkao tamo-amo po mozaičkom podu golemog predvorja. „Rimske terme. A na šta ti liči, starče?“

„Rimske terme?“

„Pa, eto ti ga na. Prokleti fašisti sagradili su ih u sklopu svoje prosvetljujuće misije 1936. godine. Radio sam priču o njima, koliko se sećam. Mogu se naći na najneverovatnijim mestima. Hajdemo, onda. Ukoliko izvori mineralne vode i dalje teku, lepo ćemo se okupati.“

Persel je ukočeno izašao iz džipa. „Govori tiše, Henri.“

„Ne mogu da govorim tiše ako sam ja ovde, a ti tamo, zar ne, Frenk? Pođi sa mnom. Hajde da malo istražujemo.“

Vivijan se pridružila Merkadu na početku kolonade koja je vodila ka unutrašnjem dvorištu. Persel je polako krenuo preko poda posutog kršem. Pet godina u Indokini u ulozi ratnog dopisnika iskorenile su svaku fascinaciju koju je možda nekada imao prema ruševinama. Zadnje razvaline koje se potrudio da vidi bile su one drevnog grada Angkor Vat u Kambodži, ali ta ekskurzija ga je koštala godinu dana u zatvorskom logoru crvenih Kmera. Jednogodišnje zatočeništvo postalo je značajan deo njegovog života. Tamo je izgubio, zajedno s mnogo čime drugim, sve iluzije koje je nekada gajio o ljudskoj rasi.

Pridružio se Vivijan i Merkadu dok su sporo hodali niz mesečinom osvetljenu kolonadu. Na sredini prolaza stajao je kip Neptuna s podignutim tropuzpcem, a oni su morali da ga zaobiđu. Kolonada je skretala pod uglom od devedeset stepeni, a dok su zavijali za ugao, začuli su nežno pljuskanje vode.

„Imamo sreće“, reče Merkado. „Osećam miris sumpora. Kupatila bi trebalo da se nalaze pravo napred.“

Vivijan se popela na nisku mramornu klupicu i pogledala preko dvorišta. „Da, vidim vodenu paru. Tamo, iza onog drveća.“

Krenuli su preko dvorišta prema drvoredu eukaliptusa. Veliki prostor, nekad popločan belim kamenom, sada je bio zarastao u lišajeve i travu. Bog Janus, sa dva lica, uzdizao se iz šipraga žive ograde i bacao monstruožnu senku kroz koju su na brzinu prošli. Kolonada je okruživala dvorište, a većina stubova bila je obrasla puzavicom. Dvorište je bilo istačkanostkršenim statuama rimskih bogova i boginja. Opšti utisak bio je kao na

Tragom Svetog grala

jednoj od onih fantastičnih predstava Rima u mračnom srednjem veku, sa pastirima i stadima ovaca koja tumaraju kroz ogromne carske građevine obrasle gustom vegetacijom.

Prošli su pored presahle fontane u melanholičnom vrtu i između dva eukaliptusa. Ispred njih je stajala kamena balustrada do zavojitog stepeništa, i oni su se spustili niz trošne basamake. Na dnu se nalazio bazen površine otprilike četrdeset kvadratnih metara. Vazduh se skoro nije mogao disati od sumpornih isparenja.

Prišli su bazenu. Voda je delovala crno, ali se mesečina reflektovala na njenoj nežno namreškanoj površini. Velika kamena riba bljuvala je beskrajnu zalihu mineralne vode u većito žedan bazen. Pljuskanje vode odjekivalo je od kupatila na udaljenoj strani bazena.

„Bazdi“, obznanio je Persel.

„Oh“, reče Merkado. „Vi Jenkiji. Vama sve mora da miriše kao dezodorans. Ova kupatila su prastara evropska tradicija. Terme i putevi su jedine dobre stvari koje je Musolini uradio za ovu zemlju.“

„I putevi bazde, takođe“, reče Persel, protežući mišićavo telo.

Vivijan je skinula pantalone zemljane boje. Stala je na ivicu bazena, naga, a mlečnobela koža, nalik finom alabasteru, presijavala joj se na mesečini.

Persel ju je posmatrao nekoliko sekundi. Tokom trodnevnog putovanja iz Adis Abebe viđao ju je голу na svakom zaustavljanju. Isprva ga je zgranulo njeno pomanjkanje čednosti, ali ona je insistirala da se prema njoj ponašaju bez posebnih obzira.

Merkado je seo na mahovinom obraslu mermernu klupu i počeo da skida čizme. Persel je seo pored njega, s vremena na vreme bacajući pogled ka Vivijan. Pretpostavljao je da nije starija od dvadeset pet godina, što je značilo da je imala svega šesnaest kad je on 1965. sišao s aviona u vrtlog aerodroma Tanšonjat u Sajgonu. Osećao se matoro u njenom prisustvu. Ko je ona? – zapitao se. Crte lica su joj uglavnom beličke a koža poput mleka, ali oči su joj definitivno iskošene, a njena ugalj-crna kosa bila je duga, ravna i gusta kao kod Istočnoazijaca, ili možda američkih starosedelaca. Ali te iskošene oči su tamnozeleno. Zapitao se da li je takva kombinacija genetički uopšte moguća.

Vivijan je podigla ruke i udahnula isparenja. „Zaista smrdi, Henri.“

„Osvežavajuće je i zdravo. Slobodno udahni.“

Udahnula je. „*Graviora quaedam sunt remedia periculis.*“

Persel se zapiljio u Vivijan. Nije bilo greške, to je bio latinski. Nov jezik u njenom repertoaru. Upitao je Merkada: „Šta je rekla?“

Merkado je podigao pogled sa čizme koju je izuvao. „A? Oh, *lek je gori od bolesti*“, odgovorio je, skidajući čizmu.

Persel nije odgovorio.

Merkado reče: „Nemoj se osećati inferiornim, starče. Ona ne govori zaista taj jezik. Zna samo frazu-dve. Samo se razmeće.“

„Pred kim?“

„Preda mnom, razume se.“

Persel je izuo čizme i pogledao u Vivijan, koja je čučala i prstima pipkala tamnu vodu.

Doviknula im je: „Topla je.“

Merkado je skinuo šorts i pošao prema ivici bazena. Njegovo telo, primetio je Persel, počinje da pokazuje znake starosti. Koliko može biti star? Bio je u Etiopiji za vreme italijanske invazije 1935. godine, zato je morao imati najmanje šezdeset. Persel je pogledao u Vivijan, a zatim ponovo u Merkada, pitajući se kakva je njihova veza, ako uopšte postoji. Skinuo je šorts i stao pored Merkada.

Vivijan je, nekoliko stopa dalje, ustala i propela se na prste, a zatim protegla ruke u vazduh. Povikala je ka nebu: „Pakao tu je, tama, sumporni brlog i prženje i ključanje i truljenje i kužni zadah!“* Skočila je, a crna topla mineralna voda tiho se sklopila oko nje.

Merkado je čučnuo i pipnuo vodu. „To je bio Šekspir, Frenk. Lirov opis vagine, zapravo.“

„Nadam se da mu to nije bila žvaka za muvanje.“

Merkado se nasmejao.

Persel uskoči u vodu i zapliva. Topla voda smrdela je na trula jaja, ali posle nekog vremena više nije bila neprijatna. Osetio je kako mu umor ističe iz tela, ali mu je toplota učinila misli tromim i sporim.

Merkado je spustio telo u vodu, a zatim zapliva.

Persel se izvrnuo na leđa i pustio da ga voda nosi. Osećao se dobro po prvi put u zadnjih nekoliko dana. A možda i nedelja. Pustio je da ga struja bazena nosi, a vodena para ga je uljuljkala u san. U daljini, čuo je kako se Vivijan praćaka tamo-amo u vodi, a njeni životinjski krici radosti odjekivali su od okolnih građevina. Poželeo je da joj kaže da bude malo tiša, ali to iz nekog razloga nije bilo bitno. Zapazio je da mu se vršnjak ukrutio. Prevrnuo se i zapliva kao kamenoj platformi u središtu bazena. Platforma se nalazila nekoliko centimetara iznad nivoa vode, a on se popeo na nju i legao na leđa, a potom sklopio oči.

* Vilijam Šekspir, *Kralj Lir*, prev. Branimira Živojinovića.

Tragom Svetog grala

Merkado je doplivao do njega. „Jesi li živ, Frenk?“

Persel je otvorio oči. Kroz vodenu paru mogao je da vidi Merkadovo lice. „Reci joj da se malo stiša“, kazao je pospano. „Privući će sve Gale u ovoj provinciji.“

„Šta? Oh, ona spava pored bazena, Frenk. Već sam joj to rekao. Jesi li sanjao?“

Persel je pogledao na ručni sat. Prošao je čitav sat.

„Hajde da se vratimo do džipa, starče. Brinem se za opremu.“

„Važi.“ Persel se okrenuo i postojanim i ravnomernim zamasima zaplivao ka ivici sumpornog bazena, a zatim izašao. Spazio je Vivijan, koja je spavala sklupčana u fetusnom položaju pored bazena. Još uvek je bila naga.

Merkado se osvrnuo oko sebe. „Siguran sam da negde u blizini postoji izvor sveže vode. Verovatno u onom tamo kupatilu.“

„Radije bih da se što pre izgubimo, Henri. Dovoljno smo rizikovali.“

„U pravu si, dabome, ali sad smrdimo.“

Persel je seo na mermernu klupu prekrivenu lišajevima i obrisao se svojom safari jaknom. Merkado je seo pored njega. Persel je osetio nelagodnu zbog bliske nagote starijeg muškarca.

Merkado je iscedio vodu iz guste prosede kose, a zatim klimnuo glavom ka usnuloj goloj Vivijan i upitao: „Da li se ti osećaš... nelagodno?“

Persel slegnu ramenima. Merkado se nije ponudio da definiše svoj odnos sa mladom damom, a Persel nije znao da li ga je uopšte briga. Ali *jeste* bio radoznao. Posedovao je uobičajenu i profesionalnu znatiželju novinara, a ne ličnu ljubopitljivost nametljivca. U Adis Abebi je pristao da poveze Henrija Merkada i Vivijan Smit do severozapada zemlje, gde je građanski rat bio najžešći, a zauzvrat nije tražio mnogo. Međutim, sada je računao da mu Merkado duguje objašnjenje. „Ko je ona?“

Sada je bio red na Merkada da slegne ramenima. „Nemam pojma, ali stvarno.“

„Mislio sam da je fotografkinja.“

„I jeste. Ali upoznao sam je pre svega nekoliko meseci. U hotelu Hilton u Adis Abebi. Ne znam ni da li zaista ume da fotografiše ili ne. Snimili smo brdo fotografija, ali još ništa nije razvijeno. Ne znam čak ni da li koristi film, da ti pravo kažem.“ Nasmejao se.

Persel se nasmešio. Mesec se sada nalazio ispod glavne građevine, a prijatna tama obavila je banju. Svilenkasti večernji povetarac nosio je miris tropskog cveća, a njega je ispunilo osećanje veoma slično unutrašnjem miru. Zapitao se da li konačno izbacuje Indokinu iz svog sistema. Što se toga tiče, upitao je Merkada: „Ti si bio u zatvoru, zar ne?“

„Ne u zatvoru, starče. Mi politički zatvorenici to ne zovemo zatvorom. Ako ćeš da govoriš o tome, upotrebi pravi termin, za ime sveta. Logor. Bolje zvuči. Dostojanstvenije.“

„I dalje zvuči posrano.“

Merkado je nastavio da govori: „To što mi se dogodilo čista je ironija, jer sam u tim danima bio malčice ružičast.“

„Kakvim danima?“

„Posleratnim. Rusi su me zgrabili u Istočnom Berlinu. U januaru 1946. Nisam radio ništa drugo osim što sam fotografisao prokleti red za hranu. U zimu 1946. su u celoj Evropi postojali redovi za hranu. No, pretpostavljam da nisu smeli da postoje u radničkom raju. A proklete komunjare su tamo vladale samo – koliko? Otprilike devet meseci? Teško je izgraditi socijalistički raj za svega devet meseci. To sam im i rekao. Ne shvatajte to lično, momci, rekao sam. Pobili ste Švabe, nema šta. Pa šta ako moraju da stoje u redu za hleb? To je dobro za te male naciste. Shvatate? Ali nisu baš najbolje skontali šta sam hteo da im kažem.“

Persel je odsutno klimnuo glavom.

Merkado je nastavio: „Sredio sam da Rojters pošalje sve članke koje sam napisao još od Španskog građanskog rata 1936. godine. Sva moja najbolja antifašistička pisanija. U nekima od njih sam čak imao štošta lepo da kažem o hrabroj Crvenoj armiji. Ne znam jesu li prokleta kopilad uopšte videla moje članke. Znam samo da su me poslali u Sibir. Izvukao sam se tek 1950. zahvaljujući razmeni zatvorenika. A nisam dobio čak ni izvinjenje, čisto da znaš. Jednog dana bio sam I68AM382. Narednog sam opet bio Henri Merkado, Rojtersov dopisnik, ponovo u Londonu, koga je čekala pozamašna svota zaostalih plata. Četiri godine, Frenk. A bilo je hladno. Mili bože, ala je bilo hladno. Četiri godine zbog nekoliko fotografija. A bio sam fini ružičasti momak sa Kembridža. Fabijansko društvo i sve to. Proleter i svih zemalja, ujedinite se.“

Persel opet ništa nije odgovorio.

Merkado je upitao: „Koliko godina si ti robijao, Frenk? Godinu dana u Kambodži? Pa, to ne možemo da poredimo samo po godinama, jelda? Pakao je pakao, a kada si u njemu, traje celu večnost, zar ne? Pogotovo sa kaznom neograničenog trajanja. Ne možeš čak ni da brojiš preostale dane.“

Persel je potvrdno klimnuo glavom.

Merkado je retorički upitao: „Šta si ti njima? Ništa. Da li te obaveste da ti je žena umrla? Svakako ne. Ni sami ne znaju, verovatno, da si oženjen. Ne znaju ništa o tebi, sem da si I68AM382 i da moraš da radiš. Pa